

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

ȘCOALA DOCTORALĂ „ISIDOR TODORAN”

**MATEI 23 – COMUNITATE MATEIANĂ ȘI IUDAISM
O PERSPECTIVĂ ISTORICĂ, EXEGETICĂ ȘI TEOLOGICĂ**

Teză de doctorat

REZUMAT

Conducător științific

Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian TOFANĂ

Doctorand

Pr. BOB Vlad Cornel

CLUJ-NAPOCA

2020

REZUMAT

CUVINTE-CHEIE: *Matei, Comunitatea Mateiană, Scaunul lui Moise, Cărturari, Farisei, fățărnicie, Iudaism, mormânt, jurământ, conflict, gheena, Israel, Ierusalim.*

Lucrarea de față se intitulează „Matei 23 – Comunitate Mateiană și Iudaism. O perspectivă istorică, exegetică și teologică” și are ca scop analizarea textului capitolului 23 din Evanghelia după Matei din perspectivă istorică, exegetică și teologică, pornind de la coordonatele istorice și doctrinare ale Comunității Mateiene. În cercetarea nou-testamentară capitolul 23 al Evangheliei după Matei a ridicat multe semne de întrebare: a) din perspectiva paternității sau a apartenenței textului la textul inițial al Evangheliei după Matei, b) din perspectiva intenției sau a scopului pentru care a fost scris, c) din perspectiva istoricității sau a autenticității textului, d) din perspectiva aspectelor legate de contextului istoric, religios, social (comunitar) și cultural care stau la baza redactării acestui text. Nu întâmplător, teologul Robert K. McIver este de părere că textul evanghelic în general, însumează detalii importante care oglindesc aspecte ale mediului și contextului în care a apărut textul, și cred că nici capitolul 23 nu face excepție de la această premisă. Din acest motiv, consider că o primă abordare a capitolului 23 trebuie să implice o cercetare amănunțită asupra comunității pentru care a fost redactată inițial Evanghelia după Matei, comunitate intitulată de majoritatea bibliștilor cu titulatura de *Comunitatea Mateiană*.

Capitolul 23 al Evangheliei după Matei a generat de-a lungul vremii vii polemici din pricina tonului aspru și combativ al discursului Mântuitorului Iisus Hristos la adresa liderilor religioși ai Israelului, fiind vizați cu precădere Cărturarii și Fariseii. Textul acestui capitol a fost perceput de-a lungul vremii în moduri foarte diferite de către cercetători, însă viziunea generală este aceea că acest capitol reprezintă un rechizitoriu făcut de Iisus la adresa Cărturarilor și a Fariseilor. Acest rechizitoriu reprezintă un punct culminant al divergențelor dintre Iisus și ucenicii Săi pe de-o parte, și liderii religioși ai lui Israel pe de altă parte. Discursul acuzator al lui Iisus din Templu la adresa

Cărturarilor și a Fariseilor fățarnici marchează o ruptură definitivă între aceste două tabere, ruptură ce va culmina cu Răstignirea lui Iisus pe Crucea Golgotei.

Textul capitolului 23 necesită o atenție aparte în contextul Evangheliei după Matei din perspectiva contrastului flagrant dintre porunca iubirii aproapelui exprimată de către Mântuitorul Iisus Hristos în Mt. 22, 39: „... Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși!”, și acuzele foarte grave rostite de Iisus la adresa Cărturarilor și a Fariseilor din cuprinsul capitolului 23. Această prăpastie dintre cele două mesaje sau atitudini total contradictorii ale Mântuitorului Iisus Hristos din Evanghelia după Matei, impune situarea capitolului 23 în sfera textelor problematice ce necesită o abordare foarte atentă. Cele mai importante chestiuni cu privire la capitolul 23 mateian ce necesită un răspuns cât mai bine elaborat se referă la originea textului, intenția inițială a evanghelistului Matei ce a stat la baza redactării acestui capitol, utilizarea textului în contextul polemicilor anti-iudaice din perioada primelor două secole creștine, reflectarea unei situații conflictuale cu care se confrunta comunitatea iudeo-creștină mateiană, identificarea și explicarea sensurilor termenilor și expresiilor utilizate de către evanghelist în acest capitol, și, nu în ultimul rând, identificarea unor rezonanțe teologice actuale ale acestui capitol.

Dintr-o altă perspectivă, capitolul 23 al Evangheliei după Matei, cu toate că îi portretizează pe Cărturari și pe Farisei, reprezintă și o imagine sugestivă a Mântuitorului Iisus Hristos din perspectiva autorității sale morale și a demnității Sale învățătoarești. Acuzele adresate Cărturarilor și Fariseilor vizează în primul rând atitudinea lor față de Tora, față de Legea mozaică. Termenul ὑποκριτής, utilizat în mod repetat de către evanghelist în cadrul acestui capitol, însumează și exprimă atitudinea superficială a liderilor religioși iudei față de Lege. Superficialitatea lor constă în atenția obsesivă de a împlini preceptele Legii doar pentru a-și construi o imagine exterioară impecabilă, neglijând decalajul dintre exteriorul impecabil și interiorul lipsit de substanță. Substanța sau consistența interioară a omului este dată de corelarea dintre intenție și faptă, însă, meteahna Cărturarilor și a Fariseilor este aceea că „ei spun, dar nu fac.” (Mt. 23, 3) Mai mult, superficialitatea lor în a împlini învățăturile Legii este dublată de învățătura lor în privința Legii, învățatură ce denaturează sau pervertește sensul autentic al Legii, învățatură omenească ce contravine voii lui Dumnezeu. (cf. Mt. 23, 13-33). Totuși, după ce în Mt. 16, 12 Iisus îi previne pe ucenicii Săi să se ferească de „aluatul fariseilor”, adică de învățătura lor, în Mt. 23, 3 tot Mântuitorul Iisus Hristos îi îndeamnă să păzească și să împlinească toate cele spuse de Cărturari

și Farisei. Această contradicție a textului evanghelic mateian, precum și alte neconcordanțe aparente, au ridicat probleme referitoare la compoziția textului capitolului 23 și la proporția influenței contextului istoric asupra textului evanghelic la momentul redactării lui de către evanghelist.

În domeniul cercetării noutestamentare actuale, capitolul 23 al Evangheliei după Matei are o importanță aparte prin întreaga sa încărcătură istorică și teologică pe care o comportă. Cercetătorul David E. Garland, precum și alți bibliști, consideră că natura polemică expusă în capitolul 23 nu poate fi explicată în mod corect decât printr-o cercetare amănunțită a contextului istoric în care a luat naștere textul evanghelic. Însă, problema contextului istoric, a istoricității textului evanghelic mateian, a surselor utilizate de către evanghelist pentru redactarea Evangheliei I, precum și chestiunile ce țin de paternitatea capitolului 23 și de situarea lui în cuprinsul Evangheliei I, rămân probleme care se dezbat în continuare și care încă nu au răspunsuri pe deplin mulțumitoare.

Textul capitolului 23 din Evanghelia după Matei rămâne un subiect captivant dar și delicat prin prisma faptului că este perceput ca fiind un text profund anti-iudaic. Cert este faptul că acest text reprezintă imaginea conflictului dintre primele comunități creștine și mediul iudaic ce l-a respins pe Iisus. Destinatarii Evangheliei după Matei reprezintă o comunitate iudeo-creștină ce nu se desprinsese încă de cultul sinagogal iudaic, o comunitate care împlinea preceptele Legii Vechi prin spectrul învățăturilor Mântuitorului Iisus Hristos, ori acest fapt îi situează în antiteză cu reprezentanții Iudaismului tradițional. Această opoziție dintre cele două comunități, cea creștin-iudaică minoritară, și Iudaismul majoritar, se traduce printr-un conflict ce se va solda cu o ruptură și o delimitare definitivă a creștinilor de mediul iudaic. Totuși, cercetătorul Ulrich Luz consideră că dacă avem în vedere mesajul general al învățăturii Mântuitorului Iisus Hristos din cuprinsul Evangheliei după Matei, acela al inaugurării Împărăției lui Dumnezeu prin împlinirea poruncii evanghelice de a-i iubi pe vrăjmași, atunci cuvintele atât de insensibile ale capitolului 23 nu ar trebui să se regăsească în cuprinsul Evangheliei I. Ulrich Luz consideră că mesajul iubirii lui Dumnezeu și mesajul judecății nimicitoare reprezintă două laturi ale prediciei lui Iisus care par să nu se împacă în niciun chip în cadrul Evangheliei după Matei.

Toate aceste considerente expuse anterior m-au determinat să structurez lucrarea de față în patru capitole mari, după cum urmează:

1. Preliminarii

2. Comunitatea Mateiană – o perspectivă istorică
3. Matei 23 – dimensiunea exegetică a capitolului
4. Teologia capitolului 23 – relevanța eshatologică

În încheierea lucrării am prezentat rezultatele întregului demers de cercetare în capitolul „Concluzii finale” urmat de menționarea titlurilor bibliografice utilizate, titluri cuprinse în secțiunea „Bibliografie”.

1. Primul capitol al lucrării de față este intitulat „Preliminarii” și în cadrul acestuia am tratat aspecte ce țin de importanța temei alese, stadiul actual al cercetării, precum și aspecte ce vizează metodologia de cercetare pe care am adoptat-o și obiectivele pe care mi le-am propus pentru a fi atinse în finalul cercetării. Capitolul 23 al Evangheliei după Matei reprezintă un subiect care a fost prea puțin explorat în cercetarea noutestamentară din spațiul Ortodoxiei Românești. Din acest motiv, am abordat această temă orientându-mă după trei coordonate majore: coordonata istorică, cea exegetică și cea teologică. Consider că cercetarea contextului istoric în care a fost redactat textul capitolului 23 este de o importanță majoră pentru că textul relevă situația delicată a Comunității Mateiene în raport cu comunitatea iudaică majoritară de care se delimitează.

În privința stadiului actual al cercetării temei capitolului 23 al Evangheliei după Matei, putem spune că în spațiul Teologiei noutestamentare românești, pe lângă comentariul biblic al părintelui profesor Vasile Gheorghiu, *Sf. Evanghelie după Mateiu cu comentariu, vol. I-III*, Cernăuți, 1933, mai găsim abordarea acestei teme și în lucrări precum: Arhim. Iuliu Scriban, *Tâlcuirea Sf. Evanghelii*, Chișinău, 1931; Stelian Tofană, *Introducere în Studiul Noului Testament. Volumul II. Evangheliile după Matei și Marcu, Documentul Quelle*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002; Vasile Mihoc, *Introducere în Noul Testament*, vol. I, De. Teofania, Sibiu, 2001, sau Constantin Coman, *Evanghelia după Matei*, Suport de curs pentru Studiul Noului Testament, publicat online la pagina web: https://www.academia.edu/5192403/Coman_Constantin_Evanghelia_dupa_Matei. O lucrare recentă în spațiul cercetării noutestamentare românești ce are ca subiect capitolul 23 al Evangheliei după Matei, este cea a lui George Cosmin Piț, intitulată „*Vai vouă cărturarilor și fariseilor fățarnici!*” *O perspectivă istorică, literară, și exegetic-teologică asupra textului din Matei 23*. Principala particularitate a acestei teze de doctorat vizează tratarea discursului „vai!-urilor” din perspectiva maledicțiilor sau a blestemelor, dar și din perspectiva

exorcismelor. Desigur, lucrarea explorează multe laturi ale textului evanghelic mateian, fiind o lucrare complexă și cu multe ramificații în diferite sfere ale teologiei precum Teologia Liturgică sau Spiritualitatea Ortodoxă. Totuși, în lucrarea sa, autorul omite tratarea rezonanțelor eshatologice pe care textul capitolului 23 mateian le comportă, aceasta fiind una din temele principale ale lucrării de față.

În spațiul internațional al cercetării nou testamentare, există o literatură mult mai bogată ce tratează diferite aspecte ale textului capitolului 23 al Evangheliei După Matei. Voi menționa doar câteva lucrări, pe care le consider cele mai importante, cele mai bine documentate, și cele mai relevante din punct de vedere al tratării capitolului 23 al Evangheliei după Matei:

- Ulrich Luz, *Matthew 21-28*, Ed. Fortress Press, Mineapolis, 2005.
- Ulrich Luz, *The Theology of the Gospel of Matthew*, Ed. Cambridge University Press, Cambridge, 1995.
- David E. Garland, *The Intention of Matthew 23*, Ed. E. J. Brill, Leiden, 1979.
- Kenneth G.C. Newport, *The Sources and Sitz im Leben of Matthew 23*, Ed. Sheffield Academic Press, Sheffield, 1995.
- David C. Sim, *The Gospel of Matthew and Christian Judaism. The History and Social Settings of the Matthean Community*, Ed. T&T Clark, Edinburgh, 1998.
- David C. Sim, *Apocalyptic eschatology in the gospel of Matthew*, Ed. Cambridge University Press, Cambridge, 1996;
- John Nolland, *The Gospel of Matthew. A Commentary on the Greek Text*, Ed. William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 2005;
- R.T. France, *Matthew – Evangelist and Teacher*, Ed. The Paternoster Press, Marea Britanie, 1989;
- *Ancient Christian Commentary on Scripture. Matthew 14-28*, editat de Manlio Simonetti, Ed. InterVarsity Press, Downers Grove, Illinois, 2002;
- W.D. Davies, Dale C. Allison Jr., *A Critical and Exegetical Commentary on The Gospel According to Saint Matthew*, Ed. T&T Clark International, London – New York, 1988;

- Michael Douglas Goulder, *Midrash and Lection in Matthew*, Ed. Wipf and Stock Publishers, Eugene, Oregon, USA, 2004;
- H. Benedict Green, *The Gospel according to Matthew in the revised standard version*, Ed. Oxford University Press, U.K. 1975.
- Roger Amos, *Hypocrites or Heroes? The Paradoxical Portrayal of the Pharisees in the New Testament*, Ed. Wipf & Stock, Eugene, Oregon, 2015;
- Mary Marshall, *The Portrayals of the Pharisees in the Gospels and Acts*, Ed. Vandenhoeck & Ruprech, Göttingen / Bristol, 2015.

În ceea ce privește metodologia cercetării capitolului 23 al Evangheliei după Matei, am considerat că prima direcție de cercetare trebuie să vizeze sursele și contextul istoric din perioada redactării Evangheliei după Matei și mi-am îndreptat atenția cu precădere asupra Comunității Mateiene. Cea de-a doua coordonată de cercetare pe care am urmat-o a constat în analizarea textului capitolului 23 din perspectivă exegetică, încercând să identific conexiunile dintre textul evanghelic și evenimentele marcante din istoria Comunității Mateiene. Cea de-a treia orientare abordată pe parcursul cercetării a vizat noțiunile teologice conturate în cuprinsul textului capitolului 23, accentuând cu precădere relevanța eshatologică a acestui capitol.

Obiectivele propuse sunt distincte pentru fiecare coordonată a cercetării. Astfel, obiectivele cercetării Comunității Mateiene vizează următoarele aspecte:

- a. localizarea Comunității Mateiene cronologic și geografic;
- b. conturarea unei imagini a Comunității Mateiene desprinse din textul Evangheliei după Matei;
- c. conturarea modului de raportare a evanghelistului Matei față de comunitatea iudeo-creștină căreia îi adresează scrierea sa evanghelică;
- d. analizarea modului de raportare a Comunității Mateiene față de Iudaism și în mod special față de Legea Veche;
- e. identificarea elementelor sectare ale Comunității Mateiene în raport cu Iudaismul;

- f. examinarea disensiunilor și a conflictului dintre Comunitatea Mateiană și comunitatea majoritară iudaică reprezentată de liderii religioși iudaici.
- g. prezentarea Cărturarilor și a Fariseilor în contextul Evangheliei după Matei;

Cea de-a doua parte a acestei lucrări este dedicată exegezei textului evanghelic ce compune capitolul 23. În cadrul acestei secțiuni ne propunem următoarele obiective:

- a. analizarea originii și a teoriilor compoziționale ale capitolului 23
- b. analizarea structurii capitolului 23;
- c. analizarea exegetică a textului capitolului 23

Cea de-a treia parte a acestei lucrări este dedicată aspectelor teologice din cuprinsul capitolului 23 cu accent deosebit pe evidențierea rezonanței eshatologice a textului evanghelic ce compune capitolul 23. În fapt, relevanța eshatologică a capitolului 23 mateian reprezintă obiectivul inovativ al acestei lucrări. În cadrul acestei secțiuni finale mi-am propus următoarele obiective:

- a. evidențierea unei terminologii eshatologice mateiene;
- b. evidențierea contextului eshatologic mateian în cadrul căruia se situează capitolul 23;
- c. evidențierea perspectivelor eshatologice ale capitolului 23 prin analizarea unor termeni sau sintagme cu o rezonanță eshatologică evidentă sau indirectă.

2. În cuprinsul celui de-al doilea capitol al acestei lucrări ne-am îndreptat atenția asupra Comunității Mateiene. Majoritatea studiilor recente care au avut ca subiect principal cercetarea contextului social, istoric, religios și cultural în cadrul căruia s-a conturat Comunitatea Mateiană, pleacă de la o primă premisă, aceea a conflictului crescând dintre comunitatea iudeo-creștină a evanghelistului Matei și lumea iudaică. Această stare conflictuală se manifestă prin atitudinea divergentă a Comunității Mateiene față de marea comunitate iudaică din care s-a desprins, iar textul evanghelic mateian perceput în integralitatea sa reprezintă manifestul identitar al comunității iudeo-creștine mateiene.

Atitudinea critică și defăimătoare la adresa liderilor religioși ai Israelului și apoi față de întreaga lume iudaică poate fi înțeleasă și ca o consecință a excomunicării creștinilor din cadrul cultului iudaic, a expulzării lor din sinagogă, însă principala motivație a acestei atitudini drastice trebuie căutată în modul de raportare a membrilor Comunității Mateiene față de Mântuitorul Iisus Hristos pe de-o parte, și modul în care s-au raportat iudeii față de Persoana Mântuitorului Iisus Hristos, de cealaltă parte. Dacă pentru creștinii mateieni Iisus este Mesia, Cel care întruchipează toate prorociile veterotestamentare (cf. Mt. 11, 4-6, Is. 29, 18; 35, 5-6; 42, 18; 61,1), pentru liderii și exponenții religioși ai lui Israel Iisus este marele blasfemiator (cf. Mt. 26, 65) și cel care conlucrează cu „domnul demonilor” (cf. Mt. 9, 34). Persoana Mântuitorului Iisus Hristos și Învățătura Sa reprezintă acea „piatră din capul unghiului” (cf. Mt. 21, 42) ce nu a fost luată în seamă de lucrători și tocmai Ea a ajuns să reprezinte cauza prăbușirii întregului edificiu sau să ducă la fractura iremediabilă dintre Iudaism și Comunitatea Mateiană. Referindu-ne la pericopa evanghelică mateiană ce constituie capitolul 23, putem spune că evocă limpede această realitate a rupturii dureroase și a delimitării drastice dintre Comunitatea Mateiană și Iudaism. Mai mult, acest text pare să fie un expozeu al apogeului conflictual dintre Iisus și liderii religioși iudei, apogeu care a condus abrupt spre Răstignirea lui Iisus de către aceștia.

De asemenea, în cuprinsul celui de-al doilea capitol am analizat chestiunea localizării Comunității Mateiene, cele mai multe păreri indicând în această privință Antiohia Siriei. Un alt aspect important ce definește Comunitatea Mateiană este constituit de raportul acesteia față de comunitatea iudaică majoritară. Cele mai importante aspecte ce conduc la o delimitare clară a Comunității Mateiene față de Iudaism sunt legate de atitudinea față de Legea Veche, iudeo-creștinii fiind fideli învățăturii Mântuitorului Iisus Hristos în această privință și intrând în conflict fățiș cu reprezentanții Iudaismului. Comunitatea Mateiană este percepută ca o comunitate cu caracter sectar ce concepe Iudaismul ca o religie falimentară prin prisma faptului că nu l-a receptat pe Iisus ca fiind Hristos-Mesia. Conflictul va duce la o ruptură drastică și o desprindere definitivă a iudeo-creștinilor de cultul sinagogal prin introducerea în cultul zilnic a celei de-a nouăsprezecea binecuvântări, intitulată *birkat ha-minim* sau binecuvântare împotriva ereticilor sau a apostaziilor. Cu toate că unele voci susțin încă faptul că această rugăciune-blestem nu îi vizează în mod obligatoriu pe creștini, totuși, credem că aceasta a fost introdusă în cultul zilnic sinagogal tocmai pentru a-i îndepărta pe creștini.

3. În cuprinsul celui de-al treilea capitol al lucrării de față am acordat o atenție aparte textului capitolului 23. În prima parte a capitolului am punctat câteva aspecte de ordin isagogic, pornind de la problematica paternității Evangheliei după Matei. Textul capitolului 23 a avut un ecou puternic atât în cadrul Comunității Mateiene cât și în cadrul celorlalte comunități creștine unde Evanghelia după Matei a fost receptată, un exemplu edificator în acest sens fiind pergamentul grecesc de la Oxyrhinchos – Al Bahnasa. Acest pergament pare să fie o mică secțiune dintr-un document de mai mari dimensiuni iar textul pe care îl conține pare să fie un text evanghelic, probabil dintr-o evanghelie apocrifă. Legătura dintre pergamentul grecesc de la Oxyrhinchos și capitolul 23 din Evanghelia după Matei este dată de similitudinile evidente în ceea ce privește tema tratată în ambele texte, fățarnicia, cât și stilul de redactare a textului. Cele două texte comportă similitudini evidente și pot fi considerate ca o oglindă a perioadei de cristalizare a comunităților creștine și a tensiunilor continue dintre creștinii proveniți dintre iudei și reprezentanții iudaismului fariseic. Totodată, atât textul documentului Oxyrhynchos 840, cât și celelalte scrieri evanghelice creștin-iudaice necanonice menționate în cuprinsul lucrării, denotă faptul că Evanghelia după Matei reprezintă o scriere cu o puternică influență și autoritate atât pentru primele secole creștine, cât și pentru creștinismul contemporan.

În cea de-a doua parte a acestui capitol am analizat textul capitolului 23 din perspectivă exegetică, accentuând și explicând anumiți termeni cheie din cuprinsul textului. Am remarcat o dublă țință a discursului Mântuitorului Iisus Hristos din capitolul 23: prima țință este reprezentată de Cărturarii și Fariseii fățarnici, aceasta fiind țința evidentă. Cea de-a doua țință este reprezentată de ucenicii lui Iisus, cei ce vor deveni liderii religioși ai Bisericii, cuvintele acuzatoare ale lui Iisus din capitolul 23 reprezentând un avertisment pentru ucenicii Săi. Textul capitolului 23 comportă multe concordanțe cu texte veterotestamentare, modul expunerii mateiene având un specific iudaic evident.

Textul capitolului 23 expune discursul acuzator al Mântuitorului Iisus Hristos la adresa Cărturarilor și a Fariseilor fățarnici, însă capitolul 23 reprezintă deopotrivă imaginea stării tensionate dintre membrii Comunității Mateiene și cei ai comunității iudaice majoritare. Capitolul 23 este o imagine a Comunității Mateiene care prin vocea lui Iisus și prin învățătura Sa, înfierează atitudinea potrivnică a liderilor religioși ai Israelului, care au respins învățătura lui Iisus. În viziunea evanghelică mateiană, Cărturarii și Fariseii se fac vinovați în mod deplin pentru

incapacitatea întregului popor al lui Israel de a-L percepe pe Iisus ca fiind Mesia, Răscumpărătorul profețit în Vechiul Testament. Această vină se amplifică prin faptul că Fariseii și Cărturarii fățarnici condamnați de Iisus sunt generația peste care vine întregul sânge nevinovat vărsat de Israel, de părinții acestora. Osândirea lor, a Ierusalimului și a întregului Israel nu poate fi evitată. Ultima parte a capitolului 23, vers. 32-39, deschide perspectiva eshatologică a condamnării definitive a Cărturarilor și a Fariseilor care nu sunt doar fățarnici, ci sunt ucigași asemenea părinților lor, sau și mai mult decât ei prin faptul că sunt cei care Îl răstignesc pe Mesia, nu un profet sau mesager divin.

4. În cuprinsul celui de-al patrulea capitol am analizat noțiunile teologice ce se evidențiază din textul capitolului 23 al Evangheliei după Matei, principala preocupare fiind aceea de a accentua relevanța eshatologică a textului evanghelic ce compune acest capitol. În acest sens, am analizat rezonanța eshatologică pe care o comportă anumiți termeni utilizați de către evanghelistul Matei în cuprinsul acestui capitol, termeni sau sintagme ce au menirea de a inaugura o perspectivă de interpretare a capitolului 23 în coordonatele eshatologiei mateiene. Evanghelistul Matei utilizează câteva „cuvinte-cheie” pe parcursul capitolului 23, cuvinte sau expresii folosite și în alte părți ale Evangheliei I, și care indică anumite idei sau viziuni teologice pe care le vizează evanghelistul. Spre exemplu, sintagma „împărăția cerurilor” este folosită pe parcursul Evangheliei I pentru a desemna Împărăția lui Dumnezeu ce se va constitui în urma Judecății Finale pe care o va săvârși Fiul Omului cu întreaga omenire. În Evanghelia după Matei, sintagma „împărăția cerurilor” are o valoare și o semnificație eshatologică evidentă. Astfel, utilizarea acestei sintagme de către evanghelist în Mt. 23, 13, primul „vai!” din discursul „vai!-urilor”, nu este întâmplătoare, ci indică limpede faptul că intenția evanghelistului este aceea de a expune faptul că Fariseii și Cărturarii nu vor avea parte de clemență la Judecata Finală deoarece nu își doresc să accedă în împărăția cerurilor și, mai mult, se constituie în pietre de poticnire și pentru alți oameni, pentru prozeliții pe care-i fac, închizându-le și lor accesul către împărăția cerurilor. Soarta lor va fi „osânda gheenei” (Mt. 23, 33). Astfel, sintagma „împărăția cerurilor” are o semnificație eshatologică evidentă în viziunea evanghelistului Matei.

În viziunea evanghelistului Matei, fățarnicia nu este un simplu păcat al Cărturarilor și al Fariseilor, ci reprezintă cauza principală a tuturor păcatelor de care sunt acuzați, fățarnicia fiind expresia coruperii conștiinței umane. De asemenea, fățarnicia lor este expresia denaturării relației

lor cu Dumnezeu și reprezintă cauza principală a grăbirii osândeii divine. În concepția mateiană, fățarnicia este sinonimă cu fărădelegea. (cf. Mt. 23, 28) Prin urmare, sensul cu care este utilizat termenul ὑποκριτής în capitolul 23 indică o perspectivă eshatologică ce nu poate fi negată sau trecută cu vederea.

Discursul „vai!-urilor” este construit de către evanghelistul Matei după tipare profetice veterotestamentare, utilizând interjecția οὐαὶ cu scopul de a delimita, de a marca și de a introduce texte (sentințe) ce indică realitatea eshatologică a condamnării sau a osândeii veșnice a celor potrivnici lui Dumnezeu. Pentru Evanghelistul Matei, Cărturarii și Fariseii sunt nu numai falsificatori ai credinței, ci sunt „fii ai gheenei”. (Mt. 23, 15). Altfel spus, discursul „vai!-urilor” (Mt. 23, 13-33) poate fi perceput ca fiind un discurs cu rezonanțe sau ecouri eshatologice.

Comentariul succint dar analitic al lui Newport și evidențierea conexiunilor dintre capitolul 23 și alte capitole sau secțiuni din cuprinsul Evangheliei după Matei, subliniază faptul că textul capitolului 23 nu poate fi perceput și înțeles decât în contextul secțiunii evanghelice Mt. 21-25. Mai mult, Newport sesizează intenția evidentă a evanghelistului de a imprima un substrat eshatologic întregului capitol 23 prin adăugarea ultimelor trei versete ale capitolului. Desigur, rezonanță eshatologică are întreaga secțiune Mt. 23, 32-39. Newport sesizează faptul că aceeași intervenție menită să schimbe sensul primei părți a textului și să îi confere o rezonanță eshatologică, se regăsește și în parabola neghinei din țarină (Mt. 13, 24-30), unde explicarea parabolei (Mt. 13, 36-43) reprezintă acest adaos cu caracter eshatologic, în parabola năvodului (Mt. 13, 47-50), unde vers. 49-50 par să reprezinte explicarea în cheie eshatologică a parabolei, și în parabola nunții fiului de împărat (Mt. 22, 1-14), unde vers. 11-14 par să reprezinte adaosul ce conferă o evidentă semnificație eshatologică parabolei. Din această perspectivă, Newport susține că nu putem exclude complet ipoteza ca și Mt. 23, 32-39 să reprezinte un adaos cu puternică semnificație eshatologică ce ar avea menirea de a impregna întregului discurs anterior (Mt. 23, 2-31) o semnificație eshatologică. În opinia mea, ultima secțiune a capitolului 23 nu face altceva decât să confirme ceea ce fusese deja anunțat în Mt. 23, 13 sau mai devreme, în Mt. 23, 3, deoarece în viziunea evanghelistului Matei, criteriul departajării celor drepi de cei nelegiuți îl constituie faptele bune, adică înfăptuirea sau concretizarea credinței (cf. Mt. 25, 31-46).

5 În capitolul ultim al lucrării de față am punctat rezultatele cercetării întreprinse asupra capitolului 23 al Evangheliei după Matei. Concluzia ultimă este aceea că textul capitolului 23 al

Evangeliei după Matei trebuie perceput ca având trei paliere de înțelegere sau de interpretare. Un prim palier de interpretare vizează istoricitatea textului, adică faptul că textul capitolului 23 evocă nu doar rechizitoriul aspru pe care-l rostește Iisus în Templu la adresa Cărturarilor și a Fariseilor fățarnici, ci aduce în prim plan și situația tensionată cu care se confrunta Comunitatea Mateiană în raport cu comunitatea iudaică majoritară. Al doilea palier de interpretare a capitolului 23 vizează intenția parenetică scontată de către evanghelistul Matei prin portretizarea în lumină foarte nefavorabilă a Cărturarilor și a Fariseilor ca exemple profund negative pentru membrii Comunității Mateiene dar și pentru liderii religioși ai Bisericii, care nu se cuvine să alerge după titluri ale slavei lumești ci să se considere cu toții frați întru Hristos (cf. Mt. 23, 8-12). Cel de-al treilea palier de interpretare a capitolului 23 vizează substratul eshatologic imprimat de către evanghelist prin modul său de a utiliza anumiți termeni cu conotație eshatologică și prin modul în care a compus capitolul 23. Cred că această ultimă dimensiune interpretativă a capitolului 23 are cel mai mare impact asupra cititorului și stârnește în adâncul ființei sale dorința de a nu fi socotit la „vremea secerișului” cu neghina (Mt. 13, 30) sau cu cei puși de-a stânga Fiului Omului la Judecata Finală (cf. Mt. 25, 41). De asemenea, cred că relevanța eshatologică a capitolului 23 nu ar trebui neglijată nicidecum în parcursul studiului biblic precum și în expunerea omiletică sau catehetică a acestui fragment din Evanghelia după Matei, deoarece tocmai ecoul eshatologic al textului denotă universalitatea sa și caracterul său revelat. Majoritatea comentariilor biblice moderne din sfera protestantă nu fac nicio referire la caracterul revelat sau inspirat al textului biblic. Dacă întrezărim lucrarea Duhului Sfânt dincolo de rândurile Scripturii, atunci vom înțelege că demersul evanghelistului Matei de a redacta Evanghelia ce-i poartă numele nu este deloc întâmplătoare, după cum nu este întâmplător nici unul dintre cuvintele capitolului 23. Lectura în cheie duhovnicească a textului capitolului 23 conduce către întrezărirea orizontului eshatologic. Un exemplu în acest sens este remarca sf. Ilarie de Pictavium în privința primului „vai!” din discursul „vai!-urilor”, care spune că interjecția „vai!” este un glas de jale sau o deplângere (adică are un ecou eshatologic). Din acest motiv Mântuitorul spune că ei (Fariseii și Cărturarii) încuie împărăția cerurilor, pentru că ei ascund (tăinuiesc) în Lege mângâierea ce vine prin adevărul Lui. Ei au pierdut orizontul Adventului năzuit de profeți. Prin învățături pervertite, Cărturarii și Fariseii nu le permit nici altora să dobândească împărăția cerurilor. Ei nu găsesc nimănui calea veșniciei. (Cf. *Ancient Christian Commentary on Scripture. Matthew 14-28 ...* , p. 171.)

CUPRINS

ABREVIERI	2
CUPRINS.....	5
I.PRELIMINARII	7
I.1.IMPORTANȚA TEMEI	7
I.2.Stadiul actual al cercetării.....	10
I.3.Metodologia cercetării	18
I.4.Obiectivele cercetării	18
II.COMUNITATEA MATEIANĂ – O PERSPECTIVĂ ISTORICĂ	20
II.1.PRELIMINARII	20
II.2.LOCALIZAREA COMUNITĂȚII MATEIENE	26
II.3.O IMAGINE EVANGHELICĂ A COMUNITĂȚII MATEIENE	32
II.4.COMUNITATEA IUDAICĂ DIN ANTIOHIA SIRIEI	37
II.5.EVANGHELISTUL MATEI ȘI COMUNITATEA MATEIANĂ	42
II.6.COMUNITATEA MATEIANĂ ȘI IUDAISMUL	49
II.6.1.Comunitatea Mateiană și Tora	52
II.6.1.1.Tora – factor de delimitare	57
II.6.1.2.Șabatul.....	59
II.6.1.3.Tăierea împrejur	61
II.6.1.4.„Nu ceea ce intră în gură îl spurcă pe om!”	62
II.6.1.5.Spălarea mâinilor.....	63
II.7.COMUNITATEA MATEIANĂ ȘI CONȘTIINȚA PREZENȚEI LUI DUMNEZEU	65
II.8.COMUNITATEA MATEIANĂ DIN PERSPECTIVA EREZIEI ȘI A APOSTAZIEI	68
II.8.1.Perspectiva iudaică asupra ereziei și a apostaziei	69
II.8.2.Comunitatea Mateiană, o sectă iudaică?	78
II.8.2.1.Characterul dual al limbajului mateian	81
II.8.2.2.Manifestarea ostilă față de liderii religioși	83
II.8.2.3.Întâietatea Legii.....	86
II.9.BIRKAT HA-MINIM	91

II.10.CĂRTURARI ȘI FARISEI	98
II.10.1.Cărturarii	98
II.10.2.Fariseii.....	101
II.10.3.Cărturarii și Fariseii în Evanghelia după Matei	104
II.11.CONCLUZII.....	109
III.MATEI 23 – DIMENSIUNEA EXEGETICĂ A CAPITOLULUI	112
III.1.ISAGOGIA CAPITOLULUI 23	112
III.1.1.ASPECTE ALE CRITICII PATERNITĂȚII EVANGHELIEI DUPĂ MATEI.	113
III.1.1.1.Două Evanghelii după Matei?	117
III.1.1.2.Evanghelii iudeo-creștine apocrife	118
III.1.1.3.Evanghelia după Matei – Ebraică	121
III.1.1.4.Evanghelia după Matei – Coptă.....	122
III.1.1.5.Pergamentul grecesc de la Oxyrhinchos – Al Bahnasa	123
III.1.2.ORIGINEA ȘI COMPOZIȚIA CAPITOLULUI 23	125
III.1.2.1.Matei 23 – compendiu tematic?.....	127
III.1.2.2.Teorii ale compoziției capitolului 23	131
III.2.EXEGEZA CAPITOLULUI 23	135
III.2.1.STRUCTURA CAPITOLULUI 23	135
III.2.2.ANALIZA TEXTULUI.....	138
III.2.2.1.Matei 23, 1 – Auditoriul lui Iisus.....	142
III.2.2.2.Matei 23, 2-7 – O definiție mateiană a fățarniciei	145
III.2.2.3.Matei 23, 8-12 – O definiție mateiană a uceniciei	161
III.2.2.4.Matei 23, 13-33 – Condamnarea fățarniciei	167
III.2.2.4.1.Primul „vai!”: Mt. 23, 13.	173
III.2.2.4.2.Al doilea „vai!”: Mt. 23, 15.....	179
III.2.2.4.3.Al treilea „vai!”: Mt. 23, 16-22	181
III.2.2.4.4.Al patrulea „vai!”: Mt. 23, 23-24	185
III.2.2.4.5.Al cincilea „vai!”: Mt. 23, 25-26.....	188
III.2.2.4.6.Al șaselea „vai!”: Mt. 23, 27-28.....	190
III.2.2.4.7.Al șaptelea „vai!”: Mt. 23, 29-33	192
III.2.2.5.Matei 23, 34-39 – Condamnarea întregului Israel	195

III.2.3.CONCLUZII.....	207
IV.TEOLOGIA CAPITOLULUI 23 – RELEVANȚA ESHATOLOGICĂ.....	210
IV.1.TERMINOLOGIE ESHATOLOGICĂ.....	210
IV.1.1.DUALISMUL	212
IV.1.2.DETERMINISMUL.....	213
IV.2.CONTEXTUL EVANGHELIC AL CAPITOLULUI 23	216
IV.3.CONTEXTUL ESHATOLOGIC AL CAPITOLULUI 23.....	223
IV.4.PERSPECTIVELE ESHATOLOGICE ALE CAPITOLULUI 23	228
IV.4.1.„Vai!”	229
IV.4.2.„Fiu al gheenei”	231
IV.4.3.„Nebuni și orbi”	232
IV.4.4.„Morminte văruite”	233
IV.4.5.„Fățarnici”	233
V.CONCLUZII FINALE.....	237
VI.BIBLIOGRAFIE.....	241